

ÖNSÖZ

Elinizdeki I. kitap 12 Eylül darbesinin karanlığa gömdüğü Türkiye'de; salt eğitim emekçilerine değil, kamunun öteki işkollarında çalışanlara da kısacık bir sürede sendikal düzeyde örgütlenme yolunu açan ve kısa adıyla EĞİT-DER olarak bilinen bir derneğin serüvenine ışık tutan yazılardan - konuşmalardan oluşuyor.

Egemen sınıfın istemleri temelinde 1982 Anayasası'yla belirlenmiş 12 Eylül hukukundan doğan ve değişik biçimleriyle sürüp gelen, hâlâ da bitip tükenmeyen zifiri karanlığın anımsanması, EĞİT-DER' in kamu emekçilerine sendika yolunu açan savaşımalarının hangi koşullarda başarıldığının kestirilebilmesi bakımından sanırım önemli ve gereklidir.

Cunta lideri Kenan Evren'in 23 Ekim 1981 günü Danışma Meclisi'nin açılışında yaptığı konuşmada geçen şu sözleri, 12 Eylül hukukunun temelindeki anlayışı göstermeye herhalde yeterlidir.

Şöyle demiştir Kenan Evren bu konuşmasında:

- Devletin hak ve yükümlülüklerine ağırlık verilmeli, devlet güçlü bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu yapılırken kişi özgürlükleri engel olarak görülmemelidir.
- Demokratik yığın örgütlerinin devlet yönetiminden istemlerde bulunmalarına ve görüşlerini açıklamalarına sınır konulmalıdır.
- Devlet Başkanı'nın yetkileri artırılmalıdır.

-
- Miting ve gösteri yürüyüşü hakkı sınırlandırılmalıdır.
 - Komünizme ve dini esaslara göre partiler kurulması yasaklanmalıdır.
 - 1 Mayıs ve benzeri günlerin kutlanması yasaklanmalıdır.¹

Askersel hukukun temelindeki bu anlayış iledir ki meclis ve siyasi partiler kapatılmış, yurt dışına çıkışlar yasaklanmış, topluma bol geldiği savıyla 1961 Anayasası büsbütün yürürlükten kaldırılmıştır. Yine bu anlayışa dayalı olarak 650 bin kişi gözaltına alınmış, 1 milyon 683 bin kişi fişlenmiştir. 210 bin dava açılmış, 230 bin kişi yargılanmıştır. 7 bin kişinin idamı istenmiş, idam cezasına çarptırılan 517 kişiden 49'u asılmıştır. Sosyalizmi ve inanç özgürlüğünü savunan 71 bin kişi TCK'nın 141, 142, 163. maddelerinden yargılanmıştır. 14 bin kişi yurttaşlıktan çıkarılmıştır. 300 kişinin kuşkulu bir biçimde ölümüne neden olunmuş, 171 kişi işkenceyle öldürülmüştür. Cezaevlerindeki uygulamalara karşı açlık grevine duran 14 kişinin ölümüne neden olunmuştur. Gazetecilere toplam 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verilmiş, 31 gazeteci hapsedilmiştir. 39 ton gazete, dergi ve kitap sakıncalı bulunarak yakılmıştır. 23 bin 667 derneğin etkinlikleri durdurulmuştur. Örgüt üyesi oldukları için yaklaşık 100 bin kişi yargılanmıştır. 3 bin 854 öğretmen, 120 üniversite öğretim üyesi, 47 yargıcın işine son verilmiştir. 1402 sayılı yasa ile 9 bin 40 kamu emekçisi işten atılmış ya da sürülmüştür. Sakıncalı görülerek 30 bin kişi işten atılmıştır. 30 bin kişi siyasi sığınmacı olarak yurt dışına gitmek zorunda bırakılmıştır. 937 film sakıncalı görülerek yasaklanmıştır. 7 bin 233 devlet görevlisi bölgeleri dışına sürülmüştür. Halkın "hayır" demesinin yasaklandığı Anayasa oylaması sonucu, 12 Eylül'ü yapanlara ömür boyu dokunulmazlık tanınmıştır. İstanbul'daki gazetelerin yayımı toplam 300 gün

¹ Av. Enis Coşkun. Radikal, 12 Eylül 1997.

yasaklanmıştır.² Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme kurumu ve Kızılay dışındaki tüm derneklerin, sendikaların etkinlikleri yasaklanmıştır. Belediye ve İl Genel Meclisleri dağıtılmış, tüm belediye başkanlarının işine son verilmiştir. Kısacası seçilmişler ve önceki sivil yönetimlerce atanmışlar yerel yönetimlerden atılmışlar, yerlerine çoğu asker kökenliler ve sivil yandaşlar alınmıştır. Bireysel ve toplumsal yaşam ülke çapında kurulan 13 sıkıyönetim bölgesiyle iyiden iyiye karartılmıştır.³

“Türkiye’de Marksist-Leninst bir düzeni getirmek için işçi sınıfı bilimini geniş kitlelere yayabilmeyi, bu nedenle eğitim faaliyetlerini bu amaç doğrultusunda yönlendirirken, nazariyenin gereği olarak böl ve parçala politikası icabı Türkiye’de birden çok ulusun var olduğunu, bunlardan özellikle Kürt ulusu üzerinde ırkçı, asimilasyoncu bir politika uygulandığını” savlayarak “yasal bir dernek görünümü altında yasa dışı faaliyetlere yöneldiği”⁴ gerekçesiyle TÖB-DER kapatılmış, trilyonlar değerindeki mal varlığı gasp edilmiştir. İşkencelerden geçirilen TÖB-DER’in merkez yöneticileri 1-9 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırılmış, bağlı şubelerindeki yönetici ve üyeleri de baskılara ve işkencelere uğratılmıştır. Sıkıyönetim komutanlarının emriyle işinden atılan on binlerce kişiden 25 bin’i öğretmendir. Salt 1984-1994 yılları arasında ve Güneydoğu’da en az yüz öğretmen öldürülmüştür.⁵ Bunun dışındakilerin sayısı belirsizdir.

² Radikal (Haber - Araştırma), 12 Eylül 1997.

³ Mehmet Sami Gemalmaz. 12 Eylül Rejimi. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi. Cilt 14, s. 974.

⁴ Halit Çelenk. Hukuk Açısından TÖB-DER Davası. EĞİT-DER Yayınları. 1 Mart 1990. s. 221.

⁵ Sami Evren - Siyami Erdem - Cafer Yıldırım. Eğitim Emekçileri Tarihi (Encümen-i Muallimin’den Eğitim Sen’e). Bireşim Yayınları. Temmuz 1995. s. 438.

Tüm eğitim emekçilerine örgüt kurmak yasaklanmış, kurulmuş ve kurulacak örgütlere üye olmak Milli Eğitim Bakanlığı'nın iznine bağlanmıştır.

Böyle bir karabasandan türeyen nice baskılar, kuşatmalar ortamında 1988'de kurulan EĞİT-DER; söyleneceye göre aşkıyla yanıp tutuştuğu Şirin uğruna bileğinin gücüne dayanarak 40 günde dağı delen Ferhat'ı andırırçasına atıldı sendikal haklar savaşımına. Henüz 200 üyesi vardı kuruluş döneminde. Köy Enstitülü, enstitücü öğretmendi onlar. Emekliyidler ve bir de işten atılan yasaksızlardı.*

İşte böyle bir çoşkuyla işe koyuldu onlar...

EĞİT-DER'in ilk Genel Kurulu 200 üyesiyle toplandı** ama Türkiye'nin dört bir yanından gelen 3 bin çalışan öğretmenin alkışlarıyla çınlayan salonda sanki bir görkemli şölendi yaşanan.Şubeler aşamasına gelindi daha sonra.Ülke çapında 80'e yakın şubesiyle toprağa kök saldı EĞİT-DER.

*Yasaklılar da vardı işine son verilenlerin arasında. Bıraksalardı onlardan da niceleri yönetime gelebilir, onlarla da EĞİT-DER aynı tempoyla amacına ulaşabilirdi. İşte bu koşullarda ve "sendikaya geçiş işlevi" ni sürdürdüğü dönemde EĞİT-DER'in merkez yönetiminde bulunan yöneticiler şunlardı:

Kuruluş Dönemindekiler (16 Şubat 1988-4 Şubat 1989): Ali Bozkurt, Cemil Çakır, Feyzullah Ertuğrul, Kenan Keleş, Zeki Löker, Mustafa Meriç ve Binali Seferoğlu

2. Çalışma Dönemindekiler (5 Şubat 1989-31 Ağustos/1 Eylül 1990): Naciye Babalık, İsmail Hakkı Bayram, Nilüfer Demirel, Feyzullah Ertuğrul, Kenan Görgülü, Cengiz Kaplan, Mehmet Koç (Rahmetli Koç yedekten gelmiş ama çok geçmeden ayrılmıştı), Binali Seferoğlu, Muzaffer Tokmak (Yedekten gelmişti), Elvan Türkmen, Hakkı Yalçın (Seçilişinin hemen ardından istifa ederek ayrılmıştı).

** Dikkat edilsin ki 200 kişi "delege" değil üyeydi. Dolayısıyla bu, doğrudan demokrasiyle gerçekleşen bir genel kurul sayılabilirdi.

Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF) çok partili düzene demokrasi görünümü vermek amacıyla 1946'da Türk Ceza Yasası'nda yapılan göstermelik düzenleme sayesinde kurulmuştu 1948'de. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) 1961 Anayasasıyla "memur"lara sendika hakkı tanındığında ama yine de 4 yıl gecikmeyle (1965) kurulabilmişti. 12 Mart darbesiyle 1971'de TÖS kapatılsa da açık olan dernekleşme yolunda TÖB-DER de hiçbir engele takılmadan kurulmuştu. "Memuriyet"leri şu ya da bu biçimde sona eren eğitim emekçilerince kurulduğundan gerçi EĞİT-DER de engellenemedi kuruluşta. Ama çalışan yüzbinler için "sendikaya geçiş örgütü" olduğu anlaşıldığında ve "fahri üyelik" yoluyla, örgütlenmeleri yasak çalışan eğitim emekçilerini örgütlemeye yönelerek çığ gibi büyümeye başladığında, varlığını karabasan düzeniyle sürdürebilen egemen çevrelerin istemleri uyarınca boyuna çelmelendi. Buna karşın EĞİT-DER, bütün engelleri aşarak 1990 yılı Mayıs'ının 28'inde EĞİTİM-İŞ'i doğurdu bağrından ve hemen ardından EĞİT-SEN'i...

Kamudaki sendika süreci EĞİT-DER'in dişe diş savaşlarıyla ve böylece başladığında, önce KESK'e bağlı bugünkü sendikalar, sonra TÜRK KAMU-SEN'e, daha sonra da Memur-Sen'e bağlı sendikalar kuruldu birer birer...*

Her iki kitaptaki yazıların birçoğu 1987'den 2006'nın sonuna değin dergi ve gazetelerde yayımlanmış, her biri tarih sırasına göre kitaplara

* Ne acıdır ki özgürlükçü eğitim emekçilerinin örgütsel geleneğinde bir benzeri olmayan böyle bir gerçekliği yaratan özelliğiyle EĞİT-DER unutturulmuştur. EĞİT-DER'in bu işleviyle unutulmasına, eğitim emekçilerinin bu başarısının eğitim işkolu dışındaki KESK'e bağlı olan-olmayan sendikalarda, KESK dışındaki eğitim işkolu sendikalarında ve hele EĞİTİM SEN'de bile yeni kuşaklarca bilinmiyor olmasına yol açanlar ne yazık ki bu görkemli başarıya ulaşılmasında emeği bulunan kimi arkadaşlarımızdır. Onlar bu tutumları ile kendilerine de haksızlık etmişlerdir.

konulmuştur.* Sanırım böylelikle, kamu emekçilerinin sendikal hakları yolundaki düşüncelerimle birlikte savaşımının da 20 yıllık geçmişi sırasıyla az çok görülebilecektir.

EĞİT-DER'in nesnel olarak yeterince tanınmasını şimdilik bir ölçüde kolaylaştırmak üzere, görüleceği gibi elinizdeki 1. kitaba Genel Başkanlık görevimin kapsamına giren ve imzama yayımlanan kimi yazı ya da konuşmalar da alınmıştır. Açıktır ki bunlar, yukarıdaki dipnotun "2. Çalışma Dönemi" bölümünde adları bulunan ve EĞİT-DER topluluğunu bu dönemde simgeleyen merkez yönetimindeki arkadaşlarımın istenç ve eğilimlerini de yansıtmış olmaktadır. Gerek onları ve gerekse yine dipnotta "Kuruluş Dönemi" yöneticileri olarak adları geçen öteki arkadaşlarımı (TÖB-DER'in eski Genel Başkanlarından ve unutulmaz değerlerimizden Rahmetli Cemil Çakır'a özellikle gönderme yaparak) burada saygıyla anıyorum. Ayrıca, EĞİT-DER sürecini başlatan abece kurucularıyla EĞİT-DER'in sendikal haklar savaşımcısı kimliğinin oluşturulmasında emeği geçen herkesi aynı içtenlikle ve saygıyla anıyorum. Sendikaya geçiş işlevini tamamlamasından sonraki işleviyle EĞİT-DER'in ve onun yayın organı abece'nin yaşamını bugüne değin sürdürmesinde emeği geçenleri de...

Doğrudan ya da dolaylı, sendikal eğitim sorunlarını da kapsayan bu iki kitabın elinizde tuttuğunuz ilkinde, örgütlenme arayışlarımız için Nisan 1986'da yayın yaşamına başlatılan abece'nin ilk sayısının çıkışından yaklaşık iki yıl sonra (16 Şubat 1988) kurulan ve kendisini daha baştan "sendikaya geçiş örgütü" olarak tanımlayan, yaşamının yaklaşık iki buçuk yılını bu işleviyle sürdüren EĞİT-DER ve onun kamu emekçilerinin sendikal hakları yolundaki savaşımları vardır. 2. kitapta ise eğitim işko-

* EĞİT-DER'in biraz daha tanınmasına katkısı olabilir diye 1. Kitabın sonuna konulan birkaç ek bunun dışındadır.

lunda 1990'da EĞİTİM-İŞ ve EĞİT-SEN'le başlayan, 1995'te EĞİTİM SEN ve KESK'le birlikte daha da güçlenen kamu emekçileri sendikaları ve onların 2006 sonuna değin süren savaşımları ekseninde sendikal yaşamın genel sorunları.*

Sanırım kabul edilir ki kitaplarda rastlanacak konu yinelemeleri anlatılan savaşım sürecinin doğası gereğidir.

Bitirirken, kitaplarımı yayımlamakla özgürlükçü eğitim emekçilerinin örgütsel geçmişine bağlılığının yeni bir örneğini göstermiş olan EĞİTİM SEN yönetimine teşekkürlerimi sunuyorum.

Sendika başvurusu aşamasına gelinceye değin sendikal alandaki bilimsel yetkinlikleri, birikimleri ve unutulmaz destekleriyle gücümüze güç katan Prof. Dr. Alpaslan Işıklı'ya, Prof. Dr. Mesut Gülmez'e, Yıldırım Koç'a, Dr. Seyhan Erdoğan'a teşekkür ediyorum. Hukuksal sorunlarımız olduğunda bizlere yol gösteren Avukat dostlarımız Halit Çelenk, Hasan Ürel, Akay Sayılır, Rahmetli İlhan Dişçi, Erşen Şansal, Asım Hışıl, Şihca Yavuz, Ahmet Cenani, Şenal Sarıhan, Ayhan Sarıhan, Ali Kurt, Halil Sevinç'e de kişisel teşekkürlerimi sunmakla sanırım o süreçleri birlikte yaşadığımız bütün arkadaşlarımla duygularını dile getirmiş oluyorum.

Gönüllülüğü ve üstün sanatsal emeğiyle kapak tasarımını yaratan İbrahim Keleş'e; her iki kitaptaki yazıların dizgisi, düzeltisi ve sayfa düzeniyle ilgili ön çalışmaların büyük bir özveriyle, başarıyla üstesinden

* İzleyen dönemlerin sendikal devinimleriyle ilgili düşüncelerimi aynı adla sürdürmeyi tasarladığım yapıtlarda yayımlamayı düşünüyorum.

Burada özellikle şunu da belirtmeliyim ki kitapların kapaklarındaki adlarında "eğitim" sözcüğü, örgün ya da yaygın eğitim değil, sendikal eğitim olduğunun açıkça anlaşılması için de "savaşım" sözcüğünden öne alınmıştır.

gelinmesinde emeği geçen can dostum Celal Odabaşı'na, bu ilk kitap-taki yazıların ilk dizgisinde emeği, özverisi bulunan sevgili Sultan Sarı kardeşime olan teşekkürlerimi de ayrıca vurguluyorum. Öte yandan sayfa düzenini özenle gerçekleştiren Sinan Demirkaya başta olmak üzere kitap-larımın yayına hazırlanması sırasında řu ya da bu biçimde emeği geçen bütün EĞİTİM SEN çalışanlarına teşekkür ediyorum. Elbette ki basımevi emekçilerine de...

Ankara, 25 Haziran 2006

Feyzullah Ertuğrul

feytugrul@mynet.com